

A DICTIONARY

in Englyshe and Welthe moche necessary to all suche Welshemen as wil spedly learne the englyshe toꝑgue thought vnto the kynges maesteie very mete to be sette foꝝ the to the vse of his graces subiectes in Wales: whe rebvnto is pfixe a litle treatise of the englyshe pronuacion of the letters, by

Wylliam Salesbury

TO THE MOOST VIC-
torious & Redoubtete pynce Henry the
by the grace of God Kyng of Englande,
Fraunce and Irelande defender of the
saythe And of the Church of En-
glande and also of Irelande in
erthe the supream Hedde
be al prosperite in
continuall
honour

Here as emongeste other
 sondre & manifolde good
 and godlye ordinaunces
 bothe mooste wyselye inue-
 tede & mooste effectuously
 performede and p^{er}formede
 by your grace mooste noble
 and Redoubtete Pynce,
 Wherby youre Royalmes and dominions ha-
 ue receauede infinitte comodyties and auoyde
 greate displeasures and disturbaunce whyche
 bothe nowe disquiet other Royalmes and befo-
 re your graces tyme hath also vexed thys your
 Royalme of Englande: your excellēt wysdome
 (as you haue an eye to eucry parte and membe-
 of your Dominion) hath causede to be enactede
 and stablyshede by your mooste chesse & heghest
 counsayl of the parlyament, that there shal her-
 after be no differēce in lawes and language by-
 twyxe youre subiectes of youre principalytpe
 of Wales

of Wales and your other subiectes of your Ro-
palme of Englande mooste prudently consyde-
ryng what great hatred debate & scrpyffe hath
rysen emongeste men by reason of dyuersitie of
language and what a bonde and knotte of lo-
ue and frendshyppe the cōmunion of one tonge
is, & that also by the iudgement of all wyse men
it is moost conueniente and mete that they that
be vnder dominio of one most gracious Hedde
and kynge shal vse also one lāguage and that
euen as they; hertes agree in loue and obediēce
to your grace so may also they; tongues agree
in one kynd of speche & language: Therfoze I
vnderstandynge that it is the dutye of all your
graces louynge subiectes not onely thē selfe to
obey your graces wyl and pleasure but also as
moch as lyeth in them, bothe to encourage and
further al other to the same Where as many o-
ther of excellent witte and learnynge haue done
greate seruice to your grace in great & weightie
matters I also emongeste the reste, accoꝝdynge
to my small talent, thought it my duty to attēp-
te alwayes I coulde to bynge, although smal
although lytle, yet some helpe at the leaste wyse
towarde the accomplisshement of youre mooste
gracyouse pleasure Wherfoze sayng that is ma-
ny of your graces subiectes in Wales that rea-
dethe partyslye, the welsh tongue wch if they
had, englyshe expounded in the welsh speche,
myght be bothe they; owne scholemaysters and
other meynes also, and thereby most spedely ob-
teyne the knolege of the englyshe tōge through
owt

For as S
Paul say-
eth if I
knowe
not what
the lang-
uage me-
aneth, I
shal be vn-
to hym þ
speaker
an alient
& he that
speaker
shal be an
alient vn-
to me. i.
Col. xiii

owt all the countraye I haue writtē a lytle en-
 glyshe dyctionary with the welthe interpreta-
 tion wher vnto I haue prefixed a treatyse of the
 englyshe pronounciation of the letters: and al-
 though that nother the boke it selfe entreating
 of a matter byfoze towchede of no man & ther-
 foze rude(as all thynges be at thei; furst bygin-
 nyng) can be in no poynte worthe to be offere
 de to your maiestie And I agayne of such sym-
 ple both witte and learning and of such a mea-
 ne & lowe estate that I am most vnworthe to de-
 dicate any thyng vnto your grace although
 of it selfe it were veraye excellent, yet the consi-
 cience of my most feruent loue towarde your
 grace and most vehement desyre to accomplishe
 your wyll to my power hath made me bolde e-
 mongeste other large and greate gguers after
 the xāple of the poore widdowe(whom the Gol-
 pel speaketh of) to offer by to your grace
 my lytle farthyng as a testimonye
 of my due bonden loue towarde
 your maiestie whom Ihesu
 the eternal kynge preser-
 ue longe in al prospe-
 ritye & most highe
 honoure.

Luc. xxi.

Your poore and humble subiecte
 Wyllyam Salesburpe,

CWyllyam Saesburu wrth y
darllawdr.

CMid oet it ddarlleydd bouhe:
ddigaid nid anghysp:twell
byfsei ddangos a datclario
pa lesaad pa Budd a phwy
broffit a ddelsvi it new a dre
ulsiat ddim amser wrth dda:
llen a mesyriaw ar y llyfer

hwn Dni byfsei ddarfod oz
bfaen i oruwcheldab alwy harglwydd Brenhin ay
gyncof edrych arnaw ai dderbyn ei soes yn lowe:
dic gymradwy o help a chanhorthwy Eychwyniad
tywysogaeth at Faith saesnaec A chan bod hwyd
llywadiacth Kalon Brenhin (Degys y Epytystia r
ystrythur lan) diwy saw ddeu. y hwn a gatwo eu
ras yn hirhoedloc lwyddianus sfnadwy Amen.
Dnid bellach i nessau tu ar peth Eysreitiaf a chys:
sonaf yngan a sonio am tanaw yn y Bangre hon
Sef er mw n Kymbry or nid oes gantunt angw
anec o ddysp: der athrowlythy: onid medry o bra:
idd ddeu, ddarllen iaith eu mameu it hai hynny
yn Buic o chwenychant Degys y dplent dymny Eys:
feyddyt i ddarllen a deall iaith Saesnac iaith
heddyw Brddedic o bob rhyw orcuddyf iaith gys:
law o ddawh a buddygoliaeth ac iaith nid chwast
ith anhawdd i dysp Degys y may pop nassitw yn
i hysfedp: ddysp: eb edrych. yn llygat y boen nar
gost ac yn angentheitiach i ni r Kymbry no new
wrthet er esculuset genym am y peth: It hai an
nyfcedic hynny meddas yd yscrifenned hyno wan

Awdur:
bot y lly
uergan
y brenh:
in, atwdu
rtot, y by
cubin y
gan dd:
uw.

athra

atra waeth ac nid ir Rai tra chyffarwydd. Dnid a
 tofwg i chwyr y Rai sydd a mo wrddysc genwech ac a
 wyddoch Rai mor we. ⁹fa wi yw Ddysc ym wneu
 thur a wech hman yn o. Jdull saint Ddawl ym pop
 pcthi i pa wp A moelwech hysp (Bal y dyward yr B.
 nrthw Ddawl) modd yr abwydir thar brycham a
 bara a naeth vorthi o hona wech chwitheu yr anyscr
 edic a mwydion ych goruchelddysc ac mid a godido
 worrwydd athronddysc. Ac Velly os chwchwi m ch
 udddiwech dryffo: yr Argfwydd ouid i gyfrannp
 pny gyflec ir angenogion o ddyscridaetha doethfines
 ai gyfryw betheu erall: Gobeitho i dy: y du w Dath
 ysp: ydofdeb Vddunt hwythau ac na sathiant bal
 moch dun och gemau nach many gwyrthfawr ac
 na chodant uch erbyn bal & wy ar bedy: a wech b: a:
 thp/ Cithyr: etto eilwaith i ymady a chyfeilomsoni
 ac or diwedd i ddechreu ar hyspysp a silltau hanes
 ac ystriaeth y llyfer yma Ac yn gymaint nad ynt
 y llypethyrenneu yn Vn ddywediat nac yn Vn dray
 thad yn safnec ac yng hyntraec: Yn gyntaf dim y
 ddys yn datgan ac yn honny padocelw y datlleir ac
 y trapther hwy yn of tafodiad y Sason ac yno est
 ampleu o eirieu bysaddas yn bynlyp: Ach Wedy
 hwy y mae y Gairlysp: ner Geiriawc safnec
 yn dechyr yr hwy a elwir yn safnec an Engis di
 csionar y ys est yw hny bynlysa o eirieu safnec/a
 chos bynlyleidsa o eirieu safnec yd yw: holl llyfer
 hapach/ Yn yr hwy os deli wech yn dda arnaw y d
 dys yn kadw o: der a thresyn pnto : o bleit ni chp:
 mpsced dun or geirieu bendromwnwgyl pnto bal
 y damwymar Vddunt spithio ym meddwl or tro
 byntaf: Cithyr: est adfeddylled byth et mwy yr a:

Ystria:
 eth y lly
 ver oll.

Sawr
 llyp:

Ecthyr
 geirieu.

nyscedie gyfryw bodd ac y darsy helleyt pop gair
 (hyd y deuci fof) yw dan gysaddas ehunan: Ac de
 ellp yr holl eirien ac(a) yn y llythyren gyntaf oe de
 chreu a gynnulled i gyd ir bunle: A phop gair yn de
 chre a b/yn yn llythyr kyntaf o honaw a offodet
 or neullstuy/ Ac geirieu a c/yn eu dechreuad a was
 aned hwytheu or neullstuy: Ac geirieu a ddechreant
 ac ch, a ddidolet hwynte ehunan/ A rhei a d/yn i e
 pchwyn a gaselet ac a offodet metw man arall/ Ac
 balhyn y raged y llail pop yn i sefyll dan baner i
 Captelythyr ddechreuol/ Ac wrth hynny pan rhwe
 nychoch gaffael Saesnech am rywair Kamberaer:
 Yn gyntaf led rchwech pa llythyren do ynnereu r
 gair hwnw yn anianol/ o bleit os/a/ bydd hi/ spiw
 rh am tanaW ynplith y Kestyr eirieu a bont yn dec
 hie ac a/ac yn y dan hono ar y gyfer yn y rhes o ei
 rieu saesnech y Kestyrch Saponaecc iddo/ Cithyr gw
 iltwech yn dda rhac ych twyllo yn Kam geisio gair
 allan oe dan buod gysaddas/ begys pe i Keilic h b
 n or geirieu hyn yr ystym ar agwedd y maent yn go
 rweidd yn y penill yma Mae i mi gansen dec o VedWen
 Achos ni wasnaetha ywech wrth geisio saesnech am
 (gansen) chwilio am danaw ymysc y geirieu yn
 dechreu a g/ namyn ymhllith y geirieu a bo e yn
 y dechreu i y dylpech espio am danaw/ ay Saes
 nec bydd gar i bron: Canys y gair broyW bysfe
 fynyddpW kansen ac nid gansen byd bo r ymadro
 dd Kymraec yn bysfeiddp e yn g/ac yn peti sonio t/
 bal d/a b/ bal b/ yn y geirieu hyn dec o VedWen/
 Ac am hynny rhait i chwi grassy byth pa llythyren a
 do yn dechre r gair pan draether ar y ben ehun all
 an o ymadrodd begys y dangoffeis uchod/ Ac de
 lly yn ol y dadawe naturiol draethiad y mae i ch

Modd y
 Kestyr
 nec ir gy
 mraec.

kyngoc
pmlala
iz kymtz

Wi geifio o myn wech chwi gael pop gair yn y gair
lyfcer yma / O bleit degys na ddyfsgwyl neb onid
ynfyd pan el i wiala ir koet gaffael gwial yn tpy
yn yn ystym y byddant wedy r eilio am gledy: y
plait, belly r yn modd ni ddiscwyl neb onid rhy an
gcellpyd gaffael pop rhyw air yn y gair llyfyr: yn
yn ystym nag yn yn agwedd i ddywediat a chwe
dy i vleshy ym parwyden ymadrodd / Ac eb law h
yn oll a ddywedais ymb laenllaw / Kymertwech hyn
o gygor: gyd a chwi y sawl gymry a chwenychoch
ddyfyr gartref wrth tan Saesnecc / Nid amgyn no
gwylbod o honawch na ddarlleir ac na thraethir ps
op gair saesnecc mo: llawillythyr ac mor hollawf
ac yd scrafennet Degys hyn God be wyth you yr
hwn a draetha r kystredin / God bitwio: Af
wry o eirieu ereill a ysctifenit hesydd Rytw sillafeu
yntshunt yn yn ffynut eithyr ni ddarlleir ddim ho
nunt or yn ffynyt bal y rhai hyn or naill ddarlle
pad hove, crowe, crowe ar hain a ddarlleir bo b
wa: kro / bran: tro / tybpeid / A rhai hyn hesydd a esc
rifenit y pen ditwaythaf . Ddunt yr yn ffynut ac
ir llail or blaen eithyr: i ddarllen a wnair yn am
genach come, lowe, nowe, narrowe, sparowe y r
hai a ddywedir yn gystredin bal hyn low / buwch:
low / lowio: now yn awr: narw kysing: sparw es
deryn y to / Ac am gystrew ddamwynieu yr hyn y
bydder: rpyddrygn ir ddarllepydd i nodi pe doe kof
chwaith i scriseny mae goreu kyngor: a bettwyf bi
ir neb (bal y dywedais ymlaen) or ni edy anghaffas
el iddo byned i loect lle mae r iaith yn gynneid / y
mosyn o honaw ac yn a wyppo Saesnecc (o bleit
odit o blwyf yn kymbry eb Sa: yngyddion yntso)
paddelw

paddeſw y geſwir y petſ ar petſ yn ſafnec. Ac yno
 dal a chraſſy pa bodd y traythai ef y gair ne r geſ
 irieu hyny yn ſaiſnigaidd/a chyd a hyny
 ſpmerpd y llyfer yma yn angwanec
 o goffaduriaeth yn abſen athraſ
 won / ac yn diffic dypcyaſw
 dwyr yr iaith. Deſwch
 yn ach a

Dypchwch nes oeffwch Saefnec
 Doeth yw e dypc da iaith dec.

CY gwyddo: o llythrenneu bychain.

A a. b. c. ch. d. dd. e. f. ff. g. gh. h. i. k. l. ll. m. n.
 n. o. p. r. s. ſ. ſſ. t. th. v. u. w. y.

CE gwyddo: o: llythrenneu ſanolic o ſaint.

✕ a. b. c. d. e. f. g. gh. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. ſ.
 t. v. u. r. y. z. ſ. ſ. ſ. w. x. y. z.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q.
 R. S. T. U. V.

CE gwyddo: o: Bath Bwyaf ar llythren.

A B C D E F G H I K L M N O
P Q R S T U X . .

B. i.